

УСЁ АБ НАВАКОЛЬНЫМ СВЕЦЕ ДЛЯ ВУСНАЎ ДЗЯЦЕЙ СТАРЭЙШАГА ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ З ІНТЭЛЕКТУАЛЬНЫМІ ПАРУШЭННЯМІ

EVERYTHING ABOUT THE SURROUNDING WORLD FOR THE LIPS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

I.I. Захарэвіч

I. Zakharevich

Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Трабская сярэдняя школа Іўеўскага раёна",

Гродзенская вобласць, Рэспубліка Беларусь

Анатацыя. Разглядаецца роля азнаямлення з навакольным светам у сучаснай дашкольнай адукацыі, дадзена характарыстыка асноўных дашкольных вучэбных праграм па азнаямленні дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з навакольным светам. У артыкуле паказаны асноўныя асаблівасці ўяўленняў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнымі парушэннямі з выкарыстаннем тэматыкі расліннага свету, названы прычыны парушэнняў у іх пазнавальным развіцці.

Annotation. The role of familiarization with the surrounding world in modern preschool education is considered, the characteristics of the main preschool educational programs for familiarizing older preschool children with the surrounding world are given. The article shows the main features of the ideas of older preschool children with intellectual disabilities using the theme of the plant world, the reasons for their cognitive development disorders are named.

Ключавыя словы: сучасная дашкольная адукацыя; азнаямленне з навакольным светам; старэйшыя дашкольнікі з інтэлектуальнымі парушэннямі; асновы экалагічнай культуры.

Key words: modern preschool education; acquaintance with the surrounding world; older preschoolers with intellectual disabilities; basics of ecological culture.

Сучасная дашкольная адукацыя не толькі ў нашай краіне, але і ў РФ пачынае свой шлях з педагогічных даследаванняў А.В. Запарожца, А.М. Лявонцьева і іншых спецыялістаў галіны педагогікі і псіхалогіі. Для работы з дзецьмі з інтэлектуальнай парушэннямі карыснымі сталі працы Л.С. Выгоцкага, Л.В. Занкова, С.Я. Рубінштэйн і іншых.

Навукоўцы-дэфектолагі заўсёды надаюць значную ўвагу пытанням пазнання дзецьмі асаблівасцяў іх навакольнага, прыроднага і сацыяльнага свету (Т.Л.Ляшчынская, А.М. Канаплёва, А.М. Калініна і інш.). Імі была зроблена выснова аб тым, што разумовае развіццё ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнымі парушэннямі будзе залежыць ад ступені зместу навучання.

Выкарыстанне на занятках сучасных адукацыйных тэхналогій спрыяе, як паказвае практыка, развіццю пазнавальнай актыўнасці ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту. Што па гэтай праблеме ў наш час можна пачуць ад вядомых навукоўцаў у гэтай галіне дашкольнай адукацыі, каб затым выкарыстаць і ў працы з дзецьмі, якія маюць інтэлектуальныя парушэнні? У сваіх працах В.В. Дыбіна паазвае магчымасці гульні пры знаёмстве дзяцей з прадметным светам і сацыяльнай рэчаіснасцю. Для фарміравання ўяўленняў аб навакольным свеце яна прапануе выкарыстоўваць калекцыянаванне, гульні-эксперыменты, дыдактычныя гульні (гульні-пераўтварэнні і інш.) [1]. Як паказвае практыка, некаторыя дзеці старэйшага дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнымі парушэннямі пры дапамозе старэйшых любяць збіраць розныя прадметы і малюнкi. Хлопчыкам падабаюцца машынкi і вайсковыя адзены, а дзяўчынкі надаюць увагу адзенню і хатнім жывёлам.

М.У. Крулехт падкрэслівае, што гульня здольная дапамагчы раскрыць дзіцяці сутнасць прадмета, яго назначэнне, паказаць залежнасць асаблівасцяў прадмета і матэрыялу, з якога ён зроблены, ад яго прызначэння [2].

Адным са сродкаў азнаямлення з прадметным светам А.К. Бандарэнка, А.І. Сарокіна называюць дыдактычную гульню. А.І. Сарокіна вылучае наступныя віды дыдактычных гульняў: гульні-вандраванні, гульні-даручэнні, гульні-здагадкі, гульні-загадкі, гульні-гутаркі, рухома-дыдактычныя гульні. Як паказала практыка, некаторым дзецям старэйшага дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнымі парушэннямі цікавымі бываюць гульні-даручэнні, гульні-загадкі і гульні-вандраванні.

У дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту, як паказвае практыка, ўмовы для развіцця пазнавальнай актыўнасці фарміруюцца ў працэсе эксперыментавання. Паводле вызначэння М.М. Паддзякава, эксперыментаванне ўяўляе сабой "пэўны спосаб духоўна-практычнага асваення рэчаіснасці, накіраваны на стварэнне такіх умоў, у якіх прадметы найбольш ярка выяўляюць сваю сутнасць" [3, с. 28]. У час яго правядзення, як сведчаць нашы назіранні, не толькі ў "звычайных дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту, але і ў іх ровеснікаў з інтэлектуальнымі парушэннямі паступова павышаецца цікавасць да вивучэння аб'ектаў і з'яў навакольнага свету, стымулюецца пазнавальная актыўнасць і дапытлівасць дзяцей, паляпшаецца ўспрыманне вучэбнага матэрыялу. М. М. Паддзякаў падкрэсліваў, што дзіцячае эксперыментаванне з'яўляецца бліжэй да вядучага віду дзейнасці ў старэйшым дашкольным узросце.

Таму важна, каб яно адбывалася з выкарыстаннем метадаў працы з дзецьмі, якія будуць паступова ўзбагачаць іх уяўленні аб навакольным свеце і садзейнічаць развіццю пазнавальнай актыўнасці. Да такіх метадаў варта, як паказвае практыка, варта аднесці:

назіранні, гульні-падарожжы, вопыты, працоўная дзейнасць у прыродзе, экскурсіі, экалагічныя казкі, экалагічныя святы, мадэляванне, дыдактычныя гульні.

Экалагічная адукацыя дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту—значная праблема, якая заўсёды стаіць перад педагогамі ўстаноў дашкольнай адукацыі. Фарміраванне ў дашкольнікаў адказнага стаўлення да навакольнага свету-вельмі складаны і даволі працяглы працэс. Для экалагічнай адукацыі дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту выкарыстоўваюцца розныя метады і формы: назіранне; экскурсія; гутарка; пастаноўка і вырашэнне праблемных сітуацый і пазнавальных задач; мадэляванне; розныя віды гульніў; канструяванне; вопыты і эксперыментаванне; пазнавальна-даследчыя праекты; чытанне мастацкай літаратуры; прадуктыўная дзейнасць; музычная творчасць; удзел у розных экалагічных конкурсах і акцыях і інш.

Асновай пазнавальнага развіцця дзіцяці з інтэлектуальнымі парушэннямі становіцца пашырэнне кругагляду і назапашванне некаторых простых ведаў аб прадметах і з'явах навакольнага прыроднага і сацыяльнага свету, ўдасканаленне сэнсарнай культуры і ўзбагачэнне эмацыйна-пачуццёвага вопыту, развіццё мовы, камунікатыўных навыкаў і мыслення.

Прысутнасць і выкарыстанне на занятках сучасных тэхналогій стварае ўмовы для павышэння работы па развіццю пазнавальнай актыўнасці, асноўнымі ўмовамі якой з'яўляюцца: стварэнне развіваючага прадметна-прасторавага асяроддзя ў групе, выкарыстанне розных форм і метадаў працы з дзецьмі, каб узбагачаць іх уяўленні аб навакольным свеце.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Дыбина, О. В. Игровые технологии ознакомления дошкольников с предметным миром / О. В. Дыбина. – М : Пед. общ-во России, 2007. – 127 с.
2. Крухлет, М. В. Ребенок познает предметный мир / М. В. Крухлет // Дошкольное воспитание. – 2007. – № 1. – С. 45–51.
3. Поддяков, Н. Н. Исследовательское поведение: стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт / Н. Н. Поддяков. – М. : Национальное образование, 2016. – 301 с.